

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 40/2015 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslaki-valiokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 6/2015 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Aino Still, opetus- ja kulttuuriministeriö
- pääsuunnittelija Ilpo Lahtinen, Kansaneläkelaitos
- puheenjohtaja Tatu Koivisto, Suomen Lukiolaisten Liitto
- pääsihteeri Maiju Korhonen, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- asiantuntija Antti Hallia, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- puheenjohtaja Jari Järvenpää, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Opintotuen myöntämisen edellytyksiä ulkomailla harjoitettaviin opintoihin muutettaisiin siten, että opiskelijalla olisi oikeus opintotukeen myös, jos hänellä olisi elinolosuhteisiin liittyvä kiinteä yhteys Suomeen.

Hallitusohjelman mukaisesti esitetään, että opintorahan määriä ei enää tarkistettaisi kansaneläkeindeksin perusteella.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

Muulla kuin vanhempiensa luona asuvien toisen asteen 18 ja 19-vuotiaiden opiskelijoiden vanhempien tuloarvoja korotettaisiin 13 prosentilla tuen riittävyyden parantamiseksi sekä eri koulutusasteilla opiskelevien yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Lisäksi ehdotetaan selkeytettäväksi eräitä opintotukilain säännöksiä opintotuen toimeenpanon sujuvoittamiseksi.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin 1 päivänä elokuuta 2016.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Hallituksen esitys on osa hallitusohjelman mukaisista julkisen talouden välttämättömistä sopeutustoimista. Opintotukijärjestelmää on tarkoitus hallituskaudella uudistaa siten, että saavutetaan 70 milj. euron säästö vuoteen 2019 mennessä. Opintorahan indeksisidonnaisuuden poiston arvioitu säästövaikutus vuoteen 2019 mennessä on hallituksen esityksen mukaan 23 milj. euroa. Valiokunta pitää merkittävänä, että vallitsevassa taloustilanteessa hallituksen esitys sisältää myös esityksen vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventämisestä. Uudistuksen kustannusvaikutus on n. 10,3 milj. euroa vuonna 2016. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Perustuslakivaliokunnan lausunto. Perustuslakivaliokunta on hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa tarkastellut erityisesti opintorahaindeksin poistamista ja vanhempien tulojen huomioon ottamista opintotuessa. Valiokunnan mielestä indeksisidonnaisuudesta luopumisen taloudellinen merkitys yksilötasolla ei ole kovin merkittävä, kun otetaan huomioon arviot indeksin odotettavissa olevasta kehityksestä lähivuosien aikana. Valiokunnan mielestä ehdotus ei siten merkitse sellaista perusoikeuden toteutumistason heikennystä, joka muodostuisi valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi.

Perustuslakivaliokunnan mielestä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäätelyyn ei ole hyvin sovitettavissa se, että korkeakouluopiskelijoiden osalta vanhempien tulot eivät vaikuta opintotuen määrään, mutta 18- ja 19-vuotiaiden muiden kuin korkeakoulussa opiskelevien kohdalla vanhempien tulot saattavat vaikuttaa opintotukeen. Valiokunta huomauttaa, että hallituksen esityksessä esitetty sääntely-yhteys ei sellaisenaan perustele eri opiskelijaryhmien erilaista kohtelua. Valiokunnan kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että ehdotettu sääntely merkitsee tässä suhteessa parannusta nykytilaan verrattuna ja siihen, että vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta itseenäisesti asuvan täysi-ikäisen toisen asteen opiskelijan opintorahaan on tarkoitus vaiheittain luopua kokonaan.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

Perustuslakivaliokunta uudistaa lausunnossaan painokkaasti aikaisemmin esittämänsä kannan (ks. PeVL 26/2013 vp, s. 3/II), että hallituksen on kiirehdittävä tätä uudistusta. Perustuslakivaliokunta esittää, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksikössä.

Opintorahaindeksi. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa opintorahan indeksisidonnaisuuden poistamista on kritisoitu, sillä muut perustoimeentulon muodot on sidottu indeksiin. Sivistysvaliokunta toteaa kuitenkin, että vuonna 2016 indeksimuutoksen arvioidaan olevan hyvin vähäinen tai jopa negatiivinen. Valiokunta pitää tärkeänä, että vuosittain talousarvioehdotusten laatimisen yhteydessä arvioidaan uudelleen mahdollisuutta sitoa opintoraha indeksiin. Sivistysvaliokunta pitää myös tärkeänä, että jatkossa arvioidaan monipuolisesti sitä, mikä indeksi on soveltuvien opintorahan reaaliarvon ja ostovoiman säilyttämiseksi. Valiokunta pitää välttämättömänä, että opintoraha, opintotuen asumislisä ja opintolaina yhdessä mahdollistavat jatkossakin täysipäiväisen opiskelun.

Valiokunta edellyttää, että hallitus jatkossa vaalikaudella 2015—2019 arvioi opintotuen reaalikehitystä tasapuolisesti suhteessa vastaavaan kehitykseen muiden perustulon muotojen reaalikehityksen kanssa. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

Vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkinnan lieventäminen. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että muualla kuin vanhempiensa luona asuvien toisen asteen 18 ja 19-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahaan vähentävästi vaikuttavia vanhempien tulorajoja korotettaisiin noin 13 prosentilla tuen riittävyyden parantamiseksi sekä eri koulutusasteilla opiskelevien yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Nyt ehdotettu tulorajojen korotus poistaa saadun selvityksen mukaan vanhempien tulojen vähentävän vaikutuksen lähes kokonaan näiltä opiskelijoilta. Jos tulorajoista luovutettaisiin täysin tämän opiskelijaryhmän osalta lisäksi se valtion opintotukimenot arviolta 5,4 milj. euroa vuosittain.

Edellä tarkoitettuja tulorajoja korotettiin viimeksi 1 päivänä elokuuta 2014 voimaan tulleella lainmuutoksella (1243/2013) noin 30 prosentilla. Eduskunta edellytti vastauksessaan hallituksen esitykseen, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin opintotukilainsäädännön uudistamiseksi siten, ettei samassa tilanteessa olevia täysi-ikäisiä opiskelijoita aseteta enää eri asemaan iän perusteella (HE 116/2013 vp ja HE 197/2013 vp—EV 189/2013 vp). Sivistysvaliokunta pitää tämän lausuman toteuttamista edelleen välttämättömänä.

Opintotuki ulkomailla suoritettaviin opintoihin. Sivistysvaliokunta korostaa saamansa selvityksen mukaisesti, että elinolosuhteiden perusteella hakijalla olevan kiinteän yhteyden arvioinnissa tulee lähtökohtana selkeästi olla hakijan oma yhteys Suomeen. Esimerkiksi vanhemman työskentelyn itsessään ei voitaisi katsoa muodostavan säännöksessä tarkoitettua kiinteää yhteyttä Suomeen, jos henkilöllä itsellään ei olisi kiinteää yhteyttä Suomeen. Valiokunta pitää lakiehdotusta kiinteän yhteyden arvioinnin osalta tulkinnanvaraisena, kun otetaan huomioon tulevien hakijoiden elinolosuhteiden ja esitetyn kiinteän yhteyden mahdolliset eri variaatiot. Valiokunta pitää sen vuoksi erittäin tärkeänä, että jatkossa seurataan tästä uudistuksesta johtuvaa opintotuen myöntämiskäytäntöä ja ryhdytään toimiin sääntelyn tarkistamiseksi, mikäli opintotuen arvioidaan käytännössä suuntautuvan henkilöille, joiden kiinteä yhteys Suomeen ei täytä tässä uudistuksessa taivottua vaatimustasoa.

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

Opintotuen uudistaminen. Sivistysvaliokunta korostaa, että hallituksen esitys osaltaan selkeyttää ja tasapuolistaa nykyistä opintotukijärjestelmää ulkomailla tapahtuvan opiskelun tukemisen ja muualla kuin kotonaan asuvien 18 ja 19 -vuotiaiden opiskelijoiden osalta. Sivistysvaliokunta pitää kuitenkin erittäin tärkeänä, että opintotukijärjestelmää uudistetaan kokonaisuudessaan selkeämmäksi ja yksinkertaisemmaksi kokonaisuudeksi. Valiokunta kiinnittää myös huomiota alle 18 vuotta olevien itsenäisesti asuvien toisen asteen opiskelijoiden opintotuen kehittämistarpeisiin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

4 §. Opintotukeen oikeuttavat opinnot. Ammattikorkeakoululaki (351/2003) on kumottu 1 päivänä tammikuuta 2015 voimaan tulleella ammattikorkeakoululalla (932/2014). Valiokunnan saaman selvityksen mukaan voimassa olevan opintotukilain 4 §:n 2 momentin 2 kohdassa viitataan maahanmuuttajille suunnatun koulutuksen osalta kumotun ammattikorkeakoululain 17 §:n 3 momenttiin. Sivistysvaliokunta ehdottaa edellä todetun lakiviittauksen muuttamista siten, että siinä viitataan voimassa olevan ammattikorkeakoululain 10 §:n 3 momenttiin. Hallituksen esityksessä tätä vanhentunutta lakiviittausta ei ole huomioitu.

Valiokunnan ehdottama muutos edellyttää muutoksen myös johtolauseeseen.

23 §. Opintotuen hakeminen ja myöntäminen. Pykälän 5 momentin mukaan jos opiskelijan 6 §:ssä mainittua opintotuen myöntämisen estävää etuutta koskeva hakemus on hylätty, opintotuki voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona estävää etuutta koskeva hakemus on jätetty. Valiokunta pitää kannatettavana, että hallituksen esityksessä ehdotetaan selkeää aikarajaa tälle takautuvaa opintotukea koskevalle hakemukselle. Tukea tulisi hakea kuukauden kuluessa sen kuukauden päättymisestä, jonka aikana päätös estävää etuutta koskevan hakemuksen hylkäämisestä on tullut lainvoimaiseksi. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta kuitenkin ehdottaa aikarajan pidentämistä kuuteen kuukauteen, jotta opiskelijan käytännön mahdollisuus hakea takautuvaa opintotukea varmistuisi kaikissa tilanteissa.

Siirtymäsäännös. Edellä 23 §:n kohdalla todettuun viitaten valiokunta ehdottaa vastaavasti että tilanteessa, jossa estävän etuuden hylkäämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi ennen tämän lain voimaantuloa, opintotukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantuloa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 40/2015 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Eduskunta hyväksyy lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opintotukilain (65/1994) 1 §:n 4 momentti, 3 §:n 4 kohta, 4 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 momentin 1 kohta, 5 b §, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 11 §, 12 §:n johdantokappale, 14 §:n 1 momentin 5 kohta, 19 §:n 4 momentti sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 4 momentti ja 12 §:n johdantokappale laissa 345/2004, 3 §:n 4 kohta laissa 1166/2013, 4 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 momentin 1 kohta sekä 19 §:n 4 momentti laissa 1243/2013, 5 b § laissa 52/2011, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 14 §:n 1 momentin 5 kohta sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti laissa 792/2007, 11 § laeissa 1388/2007 ja 1243/2013, sekä lisätään lakiin uusi 11 a § ja 30 c § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Ulkomailla harjoitettaviin opintoihin opintotukea myönnetään Suomen kansalaiselle ja 2 momentissa tarkoitettulle henkilölle, jolla on:

- 1) vähintään kahden vuoden ajan opintojen alkamista edeltäneiden viiden vuoden aikana ollut kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa; tai
- 2) elinolosuhteiden perusteella muuten kiinteä yhteys Suomeen, jolloin otetaan huomioon henkilön perhesuhteisiin, toimeentuloon, ammatillisiin ja muihin vastaaviin elinolosuhteisiin liittyvät seikat.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

-
- 4) *korkeakoululla* yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettuja yliopistoja, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettuja ammattikorkeakouluja ja Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa (1164/2013) tarkoitettua Poliisiammattikorkeakoulua;
-

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

4 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Korkeakoulussa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa

2) ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa taikka ammattikorkeakoululain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettua maahanmuuttajille suunnattua koulutusta; (Uusi)

Muussa oppilaitoksessa opintotukea myönnetään opiskelijalle, joka suorittaa:

1) ammatillisesta peruskoulutuksesta annetussa laissa (630/1998) säädettyä ammatillista koulutusta;

5 b §

Opintojen riittävä edistyminen

Opintojen edistymistä pidetään riittävänä, jos opiskelijan päätoiminen opiskelu-aika ei tule olennaisesti ylittämään kyseisiä opintoja varten määriteltyä tukiaikaa. Opintojen edistymistä seurataan.

Opintotuki lakkautetaan tai opintotukihakemus hylätään, jos opiskelijan opinnot eivät ole edistyneet riittävästi. Korkeakouluopinnoissa opintotuki lakkautetaan sen lukukauden lopussa, jonka aikana edistymisen seuranta suoritetaan. Opintotuki voidaan lakkauttaa takautuvasti, jos opintosuorituksia on erityisen vähän ja olosuhteista ilmenee, ettei opintoja ole ollut tarkoituksaan harjoittaa päätoimisesti.

Opiskelijalla on oikeus opintotukeen, vaikka opinnot eivät ole edistyneet riittävästi, jos hän esittää hyväksyttäviä syitä, joiden vuoksi opinnot ovat tilapäisesti hidastuneet. Hyväksyttäviä syitä voivat olla opiskelijan tai hänen lähiomaisensa sairaus, opiskelijan vaikea elämäntilanne tai tilapäisesti vaikuttanut muu erityinen syy.

Jos opintojen edistymisen katsotaan edellyttävän erityistä seurantaa, opintotuki myönnetään tai sen maksamista jatketaan määräaikaaisesti. Korkeakouluopinnoissa määräaika on enintään lukuvuoden loppuun.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä opintojen riittävän edistymisen arvioimisesta.

6 §

Opintotuen saamisen rajoitukset

Opintotukea ei myönnetä sille, joka:

3) on ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain mukaan järjestetyssä oppisopimuskoulutuksessa;

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 55,96 euroa korkeakoulussa ja 38,66 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 124,12 euroa korkeakoulussa ja 81,39 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 147,52 euroa korkeakoulussa ja 101,74 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;

3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

4) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa.

Jos opiskelija on ensimmäisen kerran ottanut opiskelupaikan vastaan korkeakoulussa 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen alkavassa koulutuksessa taikka jos opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi korkeakoulussa ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen, on sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, opintorahan määrä korkeakoulussa:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 62,06 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias ja 137,35 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 163,80 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias ja 336,76 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

3) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle 336,76 euroa kuukaudessa.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa sekä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaja täyttää kohdassa säädetyn iän.

11 a §

Opintorahan korottaminen vanhempien tulojen perusteella

Jos opiskelijan vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan edellä 11 §:ssä säädettyä opintorahan määrää korkeakoulussa seuraavasti:

- 1) 55,96 euron opintorahaa enintään 76,31 eurolla;
- 2) 62,06 euron opintorahaa enintään 76,31 eurolla;
- 3) 124,12 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;
- 4) 137,35 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;
- 5) 147,52 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla;
- 6) 163,80 euron opintorahaa enintään 147,52 eurolla.

Jos muussa oppilaitoksessa opiskelevan opiskelijan vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, korotetaan edellä 11 §:ssä säädettyä opintorahan määrää seuraavasti:

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

- 1) 38,66 euron opintorahaa enintään 59,01 eurolla;
- 2) 81,39 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla;
- 3) 101,74 euron opintorahaa enintään 101,74 eurolla.

Edellä 1 ja 2 momentissa säädetty korotus pienenee jokaista tulorajan ylittävää täyttä 2 070:tä euroa kohden 10 prosenttia. Korotusta ei makseta, jos 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen tulojen yhteismäärä ylittää 39 000 euroa.

12 §

Opintorahan määrän korottaminen samaksi kuin korkeakoulussa

Opintorahan määrä on sama kuin 11 §:n 2 momentissa säädetään, jos opiskelija opiskelee jossain seuraavista oppilaitoksista tai suorittaa seuraavia opintoja:

— — — — —

14 §

Asumislisä

Asumislisään on oikeutettu opiskelija, joka asuu vuokra- tai asumisoikeusasunnossa. Asumislisään ei kuitenkaan ole oikeutettu opiskelija, joka:

— — — — —

5) saa eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) mukaista asumistukea tai asuu samassa asunnossa mainitun lain mukaista asumistukea saavan puolisonsa kanssa.

— — — — —

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

— — — — —

Muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskelevalla 18 tai 19-vuotiaalla, joka asuu muualla kuin vanhempansa luona, on kuitenkin oikeus täysimääräiseen opintorahaan, jos vanhempien tuloverolain 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen määrä on enintään 60 000 euroa vuodessa. Opintorahaa vähennetään jokaista tulorajan ylittävää täyttä 1 010:tä euroa kohden viisi prosenttia.

23 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

— — — — —

Jos opiskelijan 6 §:ssä mainittua opintotuen myöntämisen estävää etuutta koskeva hakemus on hylätty, opintotuki voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona estävää etuutta koskeva hakemus on jätetty. Opintotukea on haettava **kuuden** kuukauden kuluessa sen kuukauden päättymises-

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

tä, jonka aikana päätös estävää etuutta koskevan hakemuksen hylkäämisestä on tullut lainvoimaiseksi.

Jos opiskelijan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaista asumistukea koskeva hakemus tai opiskelijan taikka hänen puolisonsa eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain mukaista asumistukea koskeva hakemus on hylätty, opintotuen asumislisä voidaan myöntää sen kuukauden alusta, jona asumistukea koskeva hakemus on jätetty.

30 c §

Asian uudelleen ratkaiseminen, kun opintoja ei ole aloitettu

Jos opiskelija ei ole lainkaan aloittanut opintojaan oppilaitoksessa, Kansaneläkelaitos tai opintotukilautakunta voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista opintotukea koskevan asian uudelleen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 19 §:n 4 momentti tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016.

Jos 23 §:n 5 momentissa tarkoitettu estävän etuuden hylkäämistä koskeva päätös on tullut lainvoimaiseksi ennen tämän lain voimaantuloa, opintotukea on haettava **kuuden** kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus jatkossa vaalikaudella 2015—2019 arvioi opintotuen reaalikehitystä tasapuolisesti suhteessa vastaavaan kehitykseen muiden perustulon muotojen reaalikehityksen kanssa.

Helsingissä 12.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Hanna Kosonen kesk

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp

jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Nasima Razmyar sd (osittain)
jäsen Jani Toivola vihr (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kaj Laine

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp
Vastalause

VASTALAUSE

Perustelut

Hallitus on tekemässä koulutukseen ja tutkimukseen ennennäkemättömiä säästöjä tällä vaalikaudella. Yhdessä viime vaalikauden säästöjen kanssa koko suomalainen koulutusjärjestelmä ja hyvinvointiyhteiskunnan pohja on vaarassa murentua.

Osana säästöjä hallitus on uudistamassa opintukijärjestelmän ja sen osana opintotuen indeksisidonnaisuudesta luovuttaisiin. Vuoteen 2019 mennessä indeksisidonnaisuudesta luopuminen vähentäisi määräraharavetta arviolta 23 milj. Opintorahan määriä ei enää tarkistettaisi 1.8.2016 KEL-indeksin muutoksen perusteella, jonka jälkeen opintorahan määrä ei enää seuraisi elinkustannusten kehitystä.

Opintososiaaliset edut ovat osa sosiaaliturvaa, eivät opiskelijoiden palkkaa. Etuuksien tarkoitus on tarjota kaikille mahdollisuus täysipäiväiseen opiskeluun. Jotta tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet toteutuisivat, tulee opintososiaalisen tukijärjestelmän olla kunnossa ja opintotuen olla indeksiin sidottu.

Opintorahan perusmääriä ja siihen vanhempien tulojen perusteella tehtäviä korotuksia on 1.8.2014 alkaen korotettu lukuvuosittain kansaneläkeindeksin muutoksen perusteella. Viimeisin korotus on tehty lukuvuoden 2015 alusta 1.8.2015 lukien. Opintorahan indeksisidonnaisuuden tarkoituksena on ollut opintorahan reaaliarvon ja tuen ostovoiman säilyttäminen, mikä osaltaan turvaa tukea saavien opiskelijoiden mahdollisuuksia keskittyä opiskeluun opintotuella. Hallitusohjelman mukaan opintotuen indeksisidonnaisuus lakkautetaan 2016 lukien. Tällöin opintorahan indeksisidonnaisuus olisi ollut voimassa kaksi vuotta.

Jo nykyisellään opintoraha on tasoltaan erittäin matala ja varsinkin kaikista heikoin toisen asteen opiskelijan tuki ei riitä turvaamaan perustoimeentuloa. Opintorahan tason jäädessä jälkeen yleisestä kustannustason noususta, joutuvat opiskelijat osallistumaan entistä enemmän palkkatyöhön opintojen ohella, jolloin opiskeluajat pitenevät. Tämä ei ole linjassa hallituksen kaavailemien opintoaikojen lyhennysten kanssa.

Hallitus on tekemässä tietoisien valinnan opintorahan irrottamisesta yleisestä elinkustannusten kehityksestä. Tämän jälkeen opintotuki on ainoa varsinaiseksi toimeentulomuodoksi tarkoitettu tulonsiirto, jonka määrä ei seuraa yleistä kustannuskehitystä.

On selvää, että opintotuen indeksisidonnaisuuden poistaminen heikentää pidemmällä aikavälillä opintotuen riittävyttä ja voi vaikuttaa perustuslaissa turvattuun mahdollisuuteen saada varattomuudesta huolimatta kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti opetusta, kun kustannustaso nousee. Opintotuen indeksisidonnaisuuden poistaminen lisää siten eriarvoistumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Opintotukea tulisi uudistaa siten, että siitä tulisi mahdollisimman yksinkertainen ja tasa-arvoinen järjestelmä. Tässä esityksessä on monia elementtejä siihen suuntaan, mutta paljon jää vielä puutteelliseksi. Esimerkiksi vanhempien tulojen huomioon ottaminen toisen asteen opis-

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp
Vastalause

kelijoiden kohdalla on erittäin epätasa-arvoinen toimi. Opintotuen hakuaikaa koskevasäädöksen kohdalla olisi hyvä, että hakuaikaa pidennettäisiin kuuteen kuukauteen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin mietinnön mukaisena paitsi 11 § muutettuna:

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan opintotukilain (65/1994) 1 §:n 4 momentti, 3 §:n 4 kohta, 4 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 momentin 1 kohta, 5 b §, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 11 §, 12 §:n johdantokappale, 14 §:n 1 momentin 5 kohta, 19 §:n 4 momentti sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 1 §:n 4 momentti ja 12 §:n johdantokappale laissa 345/2004, 3 §:n 4 kohta laissa 1166/2013, 4 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 momentin 1 kohta sekä 19 §:n 4 momentti laissa 1243/2013, 5 b § laissa 52/2011, 6 §:n 1 momentin 3 kohta, 14 §:n 1 momentin 5 kohta sekä 23 §:n 5 ja 6 momentti laissa 792/2007, 11 § laeissa 1388/2007 ja 1243/2013, sekä

lisätään lakiin uusi 11 a § ja 30 c § seuraavasti:

11 §

Opintorahan määrä

Opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 55,96 euroa korkeakoulussa ja 38,66 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 124,12 euroa korkeakoulussa ja 81,39 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 147,52 euroa korkeakoulussa ja 101,74 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias;

3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

4) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle korkeakoulussa 303,19 euroa ja muussa oppilaitoksessa 250,28 euroa.

Jos opiskelija on ensimmäisen kerran ottanut opiskelupaikan vastaan korkeakoulussa 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen alkavassa koulutuksessa taikka jos opiskelija on ilmoittautunut läsnä olevaksi korkeakoulussa ensimmäisen kerran 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen, on sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, opintorahan määrä korkeakoulussa:

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2015 vp
Vastalause

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 62,06 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias ja 137,35 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 163,80 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias ja 336,76 euroa kuukaudessa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta;

3) avioliitossa olevalle tai elatusvelvolliselle opiskelijalle 336,76 euroa kuukaudessa.

Jos opiskelija asuu vanhemmaltaan vuokraamassaan tai vanhempansa omistamassa asunnossa, joka on samassa kiinteistössä kuin vanhemman vakituinen asunto, opintoraha myönnetään samansuuruisena kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle.

Oikeus 1 momentin 1 ja 3 kohdassa sekä 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuensaaja täyttää kohdassa säädetyn iän.

Edellä 1 ja 3 momentissa säädettyjä opintorahan määriä korotetaan kunkin lukuvuoden alusta lukien siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Euromäärät pyöristetään lähimpään senttiin. (Uusi)

Helsingissä 12.11.2015

Jukka Gustafsson sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Li Andersson vas
Jani Toivola vihr
Nasima Razmyar sd